

GORĄCOŚĆ (283) *sb f*

gorącość (282), **goręcość** (1); gorącość : goręcość *BielKron* (9 : 1).

-ą- (279), -a- (2), -ąn- (1).

Oba o jasne.

sg N gorącość (59) ◇ *G* gorącości (90). ◇ *D* gorącości (4). ◇ *G a. D* gorącości (1). ◇ *A* gorącość (65). ◇ *I* gorącością (27). ◇ *L* gorącości (25). ◇ *pl D* gorącości(a)m (2). ◇ *A* gorącości (10).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Wysoka temperatura; aestus Murm, Mymer¹, BartBydrg, Mącz, Calep, Cn; fervor BartBydrg, Mącz, Calep, Cn; ardor Mącz, Calep, Cn; calor BartBydrg, Mącz; caliditas, exustio, flagrantia Mącz (255) : Słońce niegdy toż działało/ Iż się też ożenić chćiało: Ziemią tę rzecz zrozumiała/ Tego dopuścić niechćiała. Rzekąc/ dofyć mam ciężkości/ Cierpiąc twoie gorącości BierEz M2v; Estus. Hicze. Goraczofc. Mymer¹ 4; Podobna á rowna rzecz: k fobie podobne á rowne przyda/ nawięczye fie rozmnaża Iako gorączofc gorączofci przyłożona, więczye fie rozgorewa. FalZioł V 54, [*7], [*8], V 61; BielŻyw 159; zafię kamien albo żelazo wielgie gdy fie rozpali długo w fobie dzierzi gorączofc GlabGad E3v; Gdyż zafię fłonce fwą gorączofcią gwałtowną wilgotę barzo wyfufza GlabGad H4, G5v, H5v, H8v; Mącz 5b, 15b, 31d, 121a [2 r.], 129b, 213a, 319c; SienLek V3; GórnDworz L15; HistRzym 47; HistHel Bv; Calep 37b, 91a, 416a.*

gorącość czego (10): FalZioł V 72; GlabGad G5v; RejPs 27v; ále oto lepiej [...] niechay odćiągnie ná zad do Adrynopolá/ áby w tey nieprzefpieczności á niewczefności w gorącości prochu powietrzu nie był BielKron 247v. Cf »gorącość płomienia« »gorącość słońca«.

W charakterystycznych połączeniach: gorącość dawać, dzierzeć, zatłumić (zatłumiać) (2), (z)cierpieć (4).

Zwrot: »(roz)palić, pałon gorącością« [szyk zmienny] (2 : 4): Uri calore, Być pałon gorącością. Mącz 508d; á iżby theż paliło gorącością swoią á dręczyło ludzi miefzkaiące ná ziemi RejAp 134v, 134v.

Wyrażenia: »gorącość ogniowa« (1): Gdi ziemia[...] bywa opłokana wilgotą wody, od plugawofci fwey, thedy przychodząc gorączofc y fuchofc ogniowa czyni ią z fiadłą y fuchą GlabGad 17.

»gorącość płomienia« (1): Yako then ktory ná dworze będąe od gorącości floneczney rychley ogora/ niż domá od gorącości płomyenyá domowego álbo fwoyfkyego GliczKsiąż K4.

»gorącość słoneczna, słońca, promieniow słonecznych« = fervor solis BartBydrg; exustio solis, solstitium Mącz; assus sol, verbera radiorum solis Cn [szyk 24 : 7] (26 : 4 : 1): Aestus, Summerhitz Gorącość fłoncá. Murm 8; BartBydrg 52; á owoc na fzypołcze nie wifí/ ale fiedzi na Latorofli/ á od gorączofci floneczney y od powietrza zra FalZioł III 20b, IV 17b, 53a, V 72; Czemu gorączofc promieniow flonecznych gdy kto w nie wezrzy, kichanie pobudza. GlabGad B8, G, I2v; RejPs 152v, 190; GliczKsiąż K4 [2 r.]; LubPs dd2v; BibRadz I 351a marg; Iáko Murzynowie w Egipćie ná gorącości okrutney floneczney ryby fufzą y wędzą/ ták theż ći ná mrozie ryby fufzą y iedzą. BielKron 294v, 295v; KwiatKsiąż M3; Mącz 70a, 80a, 373b, 398c [2 r.], 509a; SarnUzn B5v; RejPos 105v; BudBib Bar 2/22; CzechRozm 115v, 183, 228v; WisznTr 12.

»gorącością zagrzewający« (1): Abowiem iest ten Sákráment/ iáko náuczá ś. Dyonizyus *de coel: Hier.* iáko ogień/ wżytko co pali w podobieństwo śwey náтуры odmieniáiący/ [...] to iest íkázitelność náтуры náłzey/ śwą gorącością zágrzewáiący. *LatHar* 204.

Szeregi: »jasność, gorącość« (2): Bo íftność iáko ítárzy Doktorowie przykłády dáią/ ma íe iáko Słóńcze w zupełności/ ále Perfoná iákoby onego słońcá iálność/ gorącość/ y íamo *centrum* álbo *difcus Solis*. *SarnUzn* B5v, E4v.

»gorącość i (a) suchość« [szyk 1 : 1] (2): *GlabGad* I7; áby fuchością á gorącością swoią rospáliło á zátwárdziło zyemię *RejAp* 134v.

»światłość i gorącość« (1): Iáko słońce/ im więcej ku gorze postępuje/ tym íe więcej pomnáza w światłości y gorącości *WujNT* 201.

»upalenie i gorącość« (1): ábowiem ná mię vderzyło słońce (*marg*) To iest vpalenie y oná gorącość od ktorey ludzie ogorewáią (-) *BibRadz Cant* 1/5.

»zimno(ść), (i, jako) gorącość« [szyk 3 : 2] (5): Bytność ze czterzech żywiołów pochodzi: z ich przyrodzonemi ípołoby. Iako z gorączością/ z zimnością/ z wilkością/ y z fuchością. *FalZioł* [*7]; *GlabGad* C4, E4v; *RejPs* 190; *KwiatKsiąż* M3.

Wyrażenia przyimkowe: »od gorącości« (8): *FalZioł* III 20b; *GlabGad* I2v; *GliczKsiąż* K4 [2 r.]; *Carbunculantur semina*, Płonie náfienie od gorącości. *Mącz* 38a, 398c; *RejAp* 134v; *CzechRozm* 183.

»z gorącości« (1): Ták iż w onym ogroycu padłzy ná oblicze swoie/ wołał do bogá oycá swoiego [...] iżby oddalił ten írogi kielich męki iego/ thák iż krwáwy pot á práwie z gorącości wielkiey ze krwią zmiełzány/ tám wypłynął s świętego ciála iego. *RejPos* 104.

»przed gorącością« (1): przypuźczáiąc do fercá ítáteczną y porządną ná nie z słowá Bożego odpowież/ przed którą íe wywody ich zimne iáko lod/ przed letnią słońeczną gorącością rospłynąc mułzą. *CzechRozm* 115v.

»w gorącości« (2): Apráwem był wyfuffon/ iáko zdzbło słomy wgorącości *RejPs* 46; *RejPos* 6.

W przeni (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »od gorącości« (1): blogoślawioné pierfi které cie kármily/ iako íe nie ítopily dla wielkie íafności/ albo niezagorzali od wielkie gorączości. *OpecŻyw* 20v.

Przeni: *Ciężka praca, znój* (1) : Azáś Sámfonowi s czeluści Ośłowey wodá nie płynéł [!]? gdy íe był vprácowáł w gorącości swoiey. *RejPos* 218v.

a. *Ciepłota jako cecha organizmów żywych i substancji organicznych; nadmiar ciepła jako przejaw stanów zapalnych, chorobowych, gorączek* (131) : Wezmi náfienia czołnkowego rosłiey że ie/ á pothem onego czołnku ktori vroście/ wezmi iego náfienie y posłiey, cziń tak pięć razow/ tedy on czołnek piątego liania iuż będzie iadem/ dla swoiey zbythniey gorączości. *FalZioł* I 5c; Then oleiek pomaga na zapalenie członkow y gorączości głowney. *FalZioł* II 22v; Ale gdy po obiedzie pieczone gruzłkhi gije/ posypawłzy ie prochem koriandrowym/ broní dymom z żołądka do głowy wftępowac/ y gorączościam do oczu *FalZioł* III 24a, † 3d, *3c, *5b, [*7], [*7]v (49); Czemu mózg iest zimny. (-) Napirwey aby zimnością śwą wycińciał á oświeczáł rozum/ Drngie [!] aby zimnością chłodził gorączość ferdeczną. *GlabGad* B4, Bv [2 r.], D4, E3, E4, K2v; *Certis horis pestifer calor remeat*,

Pewnych fie godzin ciężka gorącość wráca. *Mącz* 217b; *SienLek* 16v, 27v, 29v, Vv [2 r.]; *GórnDworz* H6v; *ModrzBaz* 70v.

gorącość czego (30): Też reubarbarum gorącość wątroby rozgania *FalZioł* [*8], +9f, ++8a, I 31c, 70d [2 r.], 71a (24); *GlabGad* E3, N8v; *SienLek* 20v [2 r.]. Cf »gorącość ognia«.

W charakterystycznych połączeniach: gorącość chłodzić (ochładzać, ochładzający) (4), gasić (3), leczyć (2), martwić, oddalać (7), odejmować (11), odganiać (wyganiać, rozganiać, rozegnać) (6), odrażać, oziąbiać, rozpędzać (wypędzać, wypędzić) (5), uśmirzać, wyciągać (wyciągnąć) (2), znamienować (2); gorącość ciężka, członkow, febrna, głowna (głowy) (5), kolery (2), lędźwi (5), moczu (uryny) (6), oczu (3), piersi, serdeczna (5), silna, twarzy, wątrobna (wątroby) (4), wewnętrzna (4), zbytnia (4), zimnic, żywiołna; gorącości zagaszenie.

Zwrot: »gorącością przepalic; gorącość paląca (a. zapalająca)« [szyk zmienny] (1; 2): Iafkier w mózdzierzu íthłuczony gdy będzie na gołe ciało przilożon: zrani ono miełcze á prawie swoią gorącością przepali íkorę *FalZioł* I 56a, I 66a; czemu zwierzęta miąłfzey fierci [...] ímielſze bywaią niźli miękkiey wełny, [...] abowiem tą grubość fierfci pochodzi z kolery ktora ku gniewu á ku walce prziwodzi, dla fwey gorącości zapalajączey *GlabGad* A8.

Wyrażenia: »gorącość ognia, ogniowa« (2 : 1): Taż też otręby íą ziarnka otrębam podobne/ ktore takiefz w febrze. Znamionuią od wſzytkie⁸⁰ ciała odriwać fie/ dla gorącości ognia nieprzyrodzonego. *FalZioł* V 11; ábowiem tá ktorey gorącość ogniowá pánuie/ zową íą lątinowie fanguis, á my íą zowiemy krew *SienLek* V2, V3.

»gorącość przyrodzona« [szyk 6 : 2] (8): Iełt iedno gumi iakoby ímoła [...] Iełt ciepłe y fuche w czwartym ítopniu/ A dla thego wſzytki Gummata w gorącości przyrodzoney przewyſzła *FalZioł* III [3²]d, [*8], V 53v; *GlabGad* G8v, K2v [2 r.]; *SienLek* 4, 26v.

Szeregi: »gorącość, (a, i) suchość« [szyk 3 : 1] (4): *PatKaz* III 118v; Białego maku wodka [...] gorącość głowy/ fuchość oczu [...] leczi *FalZioł* II 8d, I 94c, II 6b.

»gorącość i (a) wilkość; gorącość z wilkością« (3; 1): á z thąd pochodzą y ínſze rzeczy/ iako wilkości [...] rozegnać gorącości z wilkościami *FalZioł* [*8], I 78b, 87a; Aboćiem czerłtwe rułzanie/ gorącość známienue/ A prętkość wilkość wiatrową *SienLek* 24.

»gorącość, zapalenie« (1): Thy nafienia wímirzaią gorącość/ zapalenie *FalZioł* I 31c.

»gorącość, (albo) zimno« (2): Lekarſtwo odrażaiące iełt, Ktore odraża gorącość/ albo też zimno *FalZioł* V 96; íż gorącość kraś moc: zimno bieli *SienLek* 24v.

Wyrażenia przyimkowe: »od gorącości« (4): *FalZioł* I 115d, V 10v; Ano ieden zgore od gorącości/ drugi zgnije od drożdzy *RejZwierc* 61v; *WerGość* 226.

»z gorącości« (17): bo tłufołcz abo czyelyfołcz vyelka pochodzi s zymna a zwyłkołczy Czyenkołcz a fuchołcz zgorącołczy a fuchołczy *PatKaz* III 118v; *FalZioł* ++2f, I 70d [2 r.], 84c, 91a, II 5b (14); *GlabGad* E3; Iednemu z gorącości głowá fie zavraca/ A drugi záliębyonych pyerśi łoby máca. *RejWiz* 93v.

b. O pogodzie: upał; aestus *Mącz* (42) : Nie będą łaknąć/ áni prágnąć/ áni ich vtrapi gorącość y flońce *Leop* Is 49/10, 4.*Esdr* 15/50, *Eccli* 34/19, *Is* 27/8; złoto tę włafność ma/ Kiedy zimno záziąbia/ w gorącość rołpala. *RejZwierc* 35v; *BibRadz* Is 25/5, *Apoc* 16/8, II 141a *marg*; Iełt tá ziemiá

Zużyáná bogáta/ [...] iedno tákiey gorącości/ iż zboża źiárná łońce fułzy by ogień. *BielKron* 267v, 264, 267v, 443, 462; Sirius, Gwiazdá/ tey gwiazdy którą Caniculą álbo płem zową/ która wielmi źzkodliwą gorącość czyni. *Mącz* 396b, 121a, 431d; *RejAp* AA5v, 69v, 134; *RejZwierc* 199v; *ArtKanc* C16v.

gorącość czego (4): *BibRadz Gen* 18/1; Bo iáko źemie gorące w Afryce dziwne ptaki y źwierzęta [!] máią/ ktore przez gorącości źemie indziej by żywy nie były/ tak theź zálie Stworzyciel źimnym ftronam pułnocnym włafne dał źwierzęthá *BielKron* 295v; *RejZwierc* 171v. Cf »gorącość czasu«.

Wyrażenie: »gorącość czasu« (1): NA wiofnę lie włytki rzeczy odnawiaią/ bo od gorącości á wilkołci czału: ziemia lie otwarza. *FalZioł* V 53v.

Szeregi: »gorącość a suchość« (1): A táć to tu frogą plagą groźi Apołtoł [...]/ gdy prze niewdzięczność vpominánia Páńfkiego muśi vpáść na fwiáth s íspráwiedliwego dekrethu Páńfkiego tá gorącość a thá fuchość. *RejAp* 134v.

»światłość, gorącość« (4): Kthorą drogą rozfypuie á rozchodzi lie fwiátłość/ dzieli lie gorącość [spargitur lux, dividitur aestus] ná źiemi? *Leop Iob* 38/24.

»gorącość a wilkość« (1): *FalZioł* V 53v cf »gorącość czasu«.

»zimno, (a) gorącość« = *aestus et gelu PolAnt* [szyk 3 : 1] (4): trup iego będzie wyrzucony we dnie ná gorącość/ á w nocy ná źimno. *BibRadz Ier* 36/30; *BielKron* 455v; Nędze y niewczás wytrfáią/ iáko iefł głod/ źimno/ gorącość/ mokrość *BielSpr* 66v; *GrabowSet* O4v.

Wyrażenia przyimkowe: »od gorącości« = *aestu Mącz* (6): Potym iź ony nołfki fwięte były fchodzone ij zranione od kamieniá/ od piálku/ od gorącołcij/ małcią drogą pomazala *OpecŻyw* 46; *FalZioł* V 53v; A zálie czału fułzey wiginá/ á od gorącołci [cum incaluerint] vftawáią z miełcá fwego. *BibRadz Iob* 6/17; *Mącz* 156b, 402d; Astrobolismus – Schnienie drzewa od gorącołfczy. *Calep* 107b.

»z gorącości« (1): Vprágnął z gorącości y ieść mu lie chciało *RejWiz* 142v.

»w gorącości« (1): á dułfá moią byłá prágnąca fwiętey łálki twoiey/ iáko fucha ziemiá wody wgorącołci *RejPs* 211; *RejWiz* 46, 142v; POtym fię mu pan vkazał ná rowninie Mamre/ gdy fiedźiał we drzwiách namiouthu fwego w gorącołci dniá [cum incalueret dies]. *BibRadz Gen* 18/1, I 9c marg; *RejPos* 59; *RejZwierc* 171v.

2. *Gorliwość, źarliwość; zapalczywość, niecierpliwość; mocne pragnienie, chęć; causon Calep; ardor a. fervor a. flagrantia mentis, zelus Cn* (28) : *PatKaz III* 119v; racz nas obronic: od oney faleczney gorącołci włfech przelladownikow *RejPs* 85; *RejAp* 74; *ReszList* 155; *Calep* 175a; zápominam ciebie/ Oycze náłz w niebie. A choc theź wfpomnię: nie tá gorącołciá Iákoby trzebá: ni tá zięt miłością *GrabowSet* M3; *WujNT* 398.

gorącość czego (8): *SkarŻyw* 31; y wielką pokułę/ wfpárci łálką Chryłtułową/ zwyciężamy/ morząc w tobie gorącość chęci do zákazáných ná ten czás potraw. *SkarKaz* 121a. Cf »gorącość serca«.

gorącość ku komu, ku czemu (4): *PatKaz II* 62; A o twey gorącołci y wielkości miłości ku Pánu twemu/ co mam mowic Pietrze moy? *SkarŻyw* 598, 463, 574.

gorącość przeciw komu (1): y ná gorącołci przeciw złey y fałzywey bráćiey [...] niechay nie fchodźi. *SkarKazSej* 663a.

gorącość w czym (1): żaden tákiey gorącości w miłości nie vkazał. *SkarŻyw* 599.

W charakterystycznych połączeniach: gorącość fałeczna, osobna, wrodzona, zbytnia.

Zwrot: »gorącością pałać« = *fervere calore* *Modrz* [szyk zmienny] (2): O yakofz dufza y fercze yego pałalo gorącożczyą ku bogu *PatKaz II* 62; Trzebá teź/ áby im zámierz yli mierność żywności [...]: ábowiem ten wiek gorącością łobie wrodzoną pała: niepotrzebá ognia do ognia przydávác *ModrzBaz* 10.

Wyrażenie: »gorącość serca« (6): y Piotr S. ten pálec ktory on z ołobney gorącości fercá á z táiemnego obiávieniá odciął: cudownie mu przywrocił. *SkarŻyw* 362, 544 *margin*, 574; Nie miey łobie Chrześcijáninie miły/zá niegodne wzywánie/ tego/ kiedy przy tym nabożeństwie/ nie czuiefz oney gorącości fercá/ ktoreybyś łobie życzył *LatHar* 247, [249]; *SkarKaz* 423b.

Szeregi: »gniew i gorącość« (1): Ludzie bez gniewu y gorącości łą łábi do exekucyey. *SkarKaz* 313b.

»śmiałość i gorącość« (1): Dobrych závłze y cnych miłośnikow oyczyzny godzi łię ochrániác/ ná ktorych teź z łálki Bożey nie łchodzi / gdyby śmiałością y gorącością złym nie wftępowáli. *SkarKazSej* 694a.

Wyrażenia przyimkowe: »z gorącością« (1): Chriřtułá opowieda/ á Zydy przywodzi do pokuty: z taką gorącością/ że ná to kazánie 5000. ludzi w Chriřtułá wwierzyło. *WujNT* 510.

»w gorącości« (2): W gorącościm ięzykiem łwym wzywał Páná łwego By mi raczył zyávici konyec żywotá moyego. *LubPs* K4v; *SkarŻyw* 31.

a. *W odniesieniu do jednego z przymiotów Boga: silne oddziaływanie, pobudzanie ku miłości* (3) : y wmyłocz y bozey gorzala zwyczajnożczy bo ona myłocz gorącożczy bołkyey łzwytatu porodycz myala *PatKaz II* 53; *LubPs* E3; Nie bédziefz miał wymowki/ ktorą byś łię łędziowi twemu záltáwić mogł. Nie wiedziałem/ nie widziałem/ nie łyłzałem. [...] Nie máłz/ powiáda Prorok/ ktoby łię zákrył od gorącości iego. *ReszPrz* 104.

Synonimy: **1.** ciepło, ciepłość, ciepłota, upalenie; **a.** febra, ograżka, zapalenie; **b.** znoj; **2.** apetyt, chcenie, chciwość, chęć, chuć, gotowość, pragnienie, żarliwość, żądanie.

Cf **1.** GORĄCO, GORĄCZKA, **2.** [GORKOŚĆ], GORZAŁOŚĆ